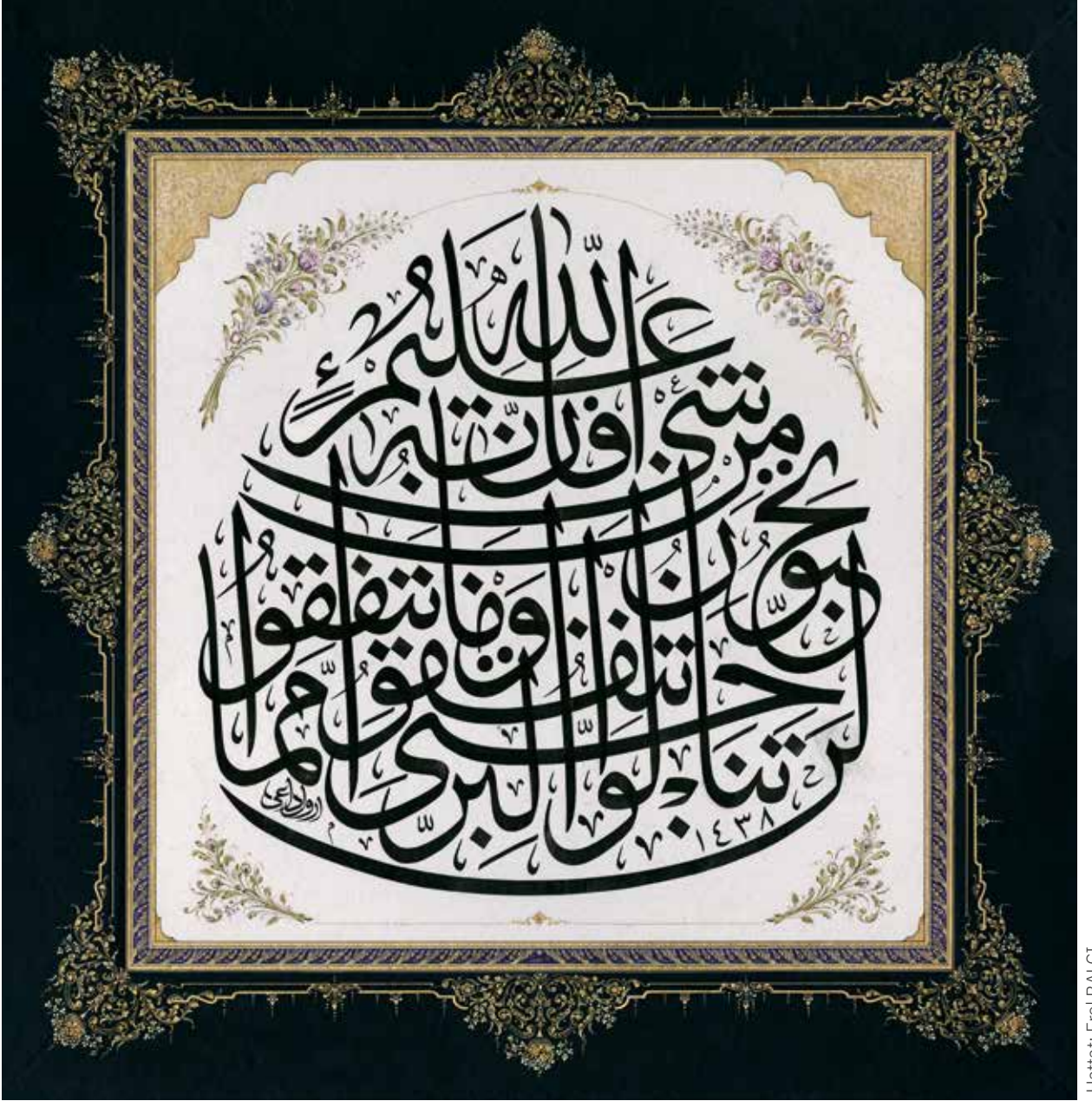

İNFAK: SEVDİĞİMİZ ŞEYLERDEN VEREBİLMEK

Prof. Dr. Mehmet ÜNAL
DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

*“Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz.
Her ne harcarsanız Allah onu bilir.” (Âl-i İmrân, 3/92.)*

Sınav için gelmişiz bu fani dünyaya. Yaradan varlığından ve birliğinden gönderdiği elçilerle haberdar etmiş bizleri... Mutlaka her şeyden deneneceğimizi hatırlatmış bizlere. Sadece “inandık” demenin yetmediğini duyurmuş. Değer verdiğimiz uğrunda mücadele ettiğimiz tüm maddi ve manevi kıymetler dünyasından sorumlu tutmuş bizleri... Tüm bunların bizlerin imtihan kalemine dâhil edildiğini hatırlatmış. Varlığın tümü kendisinin olduğu hâlde yapmış bunu. Vahyin ilk temsilcileri bu bağlamda imani duruşları ile çok farklı bir refleksi gösteren kimseler olmuşlar. Âl-i İmrân suresinde yer alan “Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir.” (Âl-i İmrân, 3/92.) mealindeki ayet indiğinde bunu açıkça görmekteyiz. İnen bu ayet karşısında “birr”e erişebilmek için kimisi atını satarak tasadduk etmiş kimisi de çok kıymetli olan Medine’deki hurma bahçesini bu uğurda verebilmişti. (İbn Kesîr, Ebu’l-Fidâ, Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm, Dâru Tayyibe, 1420/1999, II. 72.) Sevmek vermekten ve feda etmekten geçiyordu. İnfak da aslında en sevgili için sevdiklerinden vererek bu sevgiyi gösterebilme çabası değil miydi? Yüce Rabbimiz, mal ve mülk adına bizim zannettiğimiz her şeyin aslında bize emaneten ve muvakkaten verildiğini, vakti ve zamanı gelince bizimle beraber onların da el değiştireceğini haber verir. (Hadid, 57/11.)

Yüce Rabbimize sevgimizin farklı amellerde sergilendiği şu ramazan günlerinde, başta tuttuğumuz oruç ibadeti yanında zekât ve sadaka-i fıtr gibi mali amellerimizle Yaradan’ımıza daha bir yakın olduğumuzu hissediyoruz. Çünkü bu günler rahmet ve merhametin yoğun ve sağanak olarak yağdığı bir zaman dilimidir. Bağışlanma ve affa nail olarak bayrama erişme fırsatının olduğu bir mevsimden söz ediyoruz.

Bu yazımızda ele alacağımız “infak” kavramı, Yüce Kitabımızın birçok yerinde konulan başta zekât olmak üzere sadaka, karz-ı hasen ve birr gibi diğerleriyle benzer anlamlarda kullanılan önemli kavramlardan birisidir. Belirtmek gerekir ki zekât, Müslümanlara ait zorunlu mali farızayı ifade ederken (Bakara, 2/43,83,110.) sadaka ve infak gibi kavramlar daha geniş bir anlam yelpazesine sahiptir. Kur’an’da infak, mümine dair onu değerli kılan meziyetlerden olarak türevleriyle birlikte 70’den fazla yerde geçer. Sözlükte (malı) tüketmek, bitirmek, harcamak, (elden) çıkartmak gibi anlamlarda (Nefaqa/İbn Manzur, Lisanu’l-Arab, XIV.242-243.) kullanılan infak kavramı, terim olarak Allah’ın hoşnutluğunu elde etmek amacıyla kişinin kendi servetinden harcaması, muhtaçlara aynî ve nakdî yardımda bulunması” olarak tanımlanır. (Kırş; el-Cürcânî, es-Seyyid eş-Şerif Ali b. Muhammed b. Ali Ebu’I-Hasen el-Huseyni, (thk. İbrahim el-Enbârî), et-Ta’rifât, Beyrût, 1407/1987, s. 62.)

Bu kavramın içine, kişinin yakın ve uzak tüm akrabalarına, eşine-dostuna ve tüm ihtiyaç sahiplerine faydası olan, mal, mülk gibi maddi katkılarda bulunması girdiği gibi manevi değere karşılık gelen makam, ilim, nasihat, yol gösterme çabaları da girebilmektedir. Bu bağlamda Râğıb el-İsfahanî, mal dışında (manevi) değeri olan şeylerle yapılan çabanın da infak kavramı içinde olduğunu söylerken (Râğıb el-İsfahânî, Ebû’l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed, el-Müfredât, Mısır, 1381/1961s. 502.) Hamdi Yazır da bu anlamı, ihtiyaç sahiplerine kişinin sahip olduğu makamdaki, ilimden, nasihatten, nefse hizmetten, hatta saygı-sevgi ve selam türünden yaptığı her hayrın da infakın manevi kapsamı içinde olduğunu söyleyerek açıklar. (Elmalılı, M. Hamdi, Hak Dînî Kur’an Dili, Eser Neşriyat, 1979, I,192 vd.)

İslam bilginlerinin açıklamalarına göre infakın, vacip olanı da vardır, tatavvû’ (nafile) olanı da vardır. İnfakın ve ondan türeyen nafakanın asıl anlamı, kişinin malından değişik şekillerde harcayarak yaptığı bir çıkartmadır. Lakin bu temel anlamı yanında farklı ayetlerde bu kavram, farz olan zekât manası ve (nafile olan) sadaka anlamı yanında, din yolunda yapılan tüm çaba ve gayretlere, eşler için yapılan harcamalara, (malın tükenip harcanmasıyla ortaya çıkan) fakirliğe ve bizlere bahşedilen rızka karşılık gelecek şekilde de kullanılmıştır. (ed-Dâmegânî, el-Vücûh ve’n-Nezâir, II. 246-247.) Dahası, başkalarına bildikle-

rini öğretme yolunda yapılan çabalar bile infak yolunda bir kıymete karşılık gelmektedir: “Muhakkak ki, kendisine ulaşılmayan, (insanlara anlatılmayan) ilim, infak edilmeyen (harcanmayan) hazine gibidir.” (Darimi, Sünen, I. 148.)

Yazımızın bu kısmında Kur’an’ın yoğun bir şekilde işlediği infak ibadetine dair bazı ahlaki ilkeleri kısa başlıklar halinde vermeye çalışacağız.

İnfak müminlere ait vasıflardır

Kur’an’ın genel ayetlerine bakıldığında müminlerin vasıflarının içerisinde onların gayba inanan imani duruşları akabinde namazlarını kıldıkları ve kendilerine verilen maldan infak ettikleri ifade edilir. Bu ayetlerin bir kısmının Mekke diğer kısmının ise Medine döneminde nazil olması dikkat çekicidir. Bu, zekât emri gelmeden önce de onların genel anlamda infaka teşvik edildiklerini göstermektedir. Ayetlerde şöyle buyrulur:

“(Onlar) gayba iman ederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden hayra harcarlar” (Bakara, 2/3.); “Namazlarını özenle kılarlar, kendilerine verdiğimiz şeylerden bir kısmını Allah yolunda harcarlar.” (Enfal, 9/3.); “Ve onlar Rablerinin rızasını elde etmek için sabreden, namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda gizli-açık harcayan, kötülüğü iyilikle savan kimselerdir. İşte dünya hayatının güzel sonu (cennet) sadece onlarındır.” (Rad, 13/22.)

Kur’an’ın genel ayetlerine bakıldığında müminlerin vasıflarının içerisinde onların gayba inanan imani duruşları akabinde namazlarını kıldıkları ve kendilerine verilen maldan infak ettikleri ifade edilir.

Benzer ifadeler cennete girecek olan muttaki müminin vasıfları arasında da yer alır. (Bakara, 2/177; Âl-i İmrân, 3/134.) Bu veriler, infak ve tasaddukun bizim dindarlığımızı öne çıkartan temel meziyetlerden birisi olduğunu göstermektedir. Yapılan iyiliğin kötülüğü imha ettiğini hem Kur’an’dan hem Sevgili Resul’den öğrenmekteyiz. (Hud, 11/114; Müsned, VI.189; Taberanî, Süleyman b. Ahmed, el-Mu’cemu’l-Kebîr, Tah: Hamdi b. Abdulmecîd, Musul, 1983, XX/175.) İyilik ve birr olarak sadece mali bir harcamanın kastedildiği de anlaşılmalıdır. Hz. Peygamber’in hadislerinde infakin ve sadakanın kapsamı o kadar geniş

tutulmuştur ki bilinen zekât, sadaka-i fitr, kefarete ve adak gibi ameller dışında sıla-i rahim (Nesaî, Zekât, 82; et-Tirmizî, Zekât, 26; İbn-i Mâce Zekât, 28.), borçluya mühlet vermek gibi manevi yardımlar da bu kapsam içinde görülmüştür. Bunun dışında, güzel bir söz söylemek (Buhârî, Edeb, 34, Sulh, 11; Müslim, Misafirun, 84, Zekât, 56; Ebu Davud, Tatavvû, 12.), yoldan eziyet veren şeyleri kaldırmak (Ahmed b.Hanbel, II, 328.), kişilere yol göstermek, selam vermek ve verilen selamı almak, tebessüm etmek (Tirmizî, Birr, 36 (1967); Ebu Davud, Edeb, 68.) gibi farklı çabalar bile bu güzel amellerin arasında değerlendirilmiştir.

İnfak, cimriliğe karşı korumaktır

Sahip olduğumuz mal, servet ve diğer dünyalık şeylerin bize cazip geldiği ve nefsimizin hoşuna gittiğine kuşku yoktur. Yaratılıştan tüm bunlara karşı bizde ayrı bir meyil ve teveccüh vardır. Yüce Rabimiz, kişinin mala olan düşkünlüğüne özellikle vurgu yapar ve “Siz malı da çok seviyorsunuz.” (Fecr, 89/20.) buyurur. Mala ait bu fitri temayül insanda yaratılıştan kendisine yüklenmiş hallerdendir. Kur’an, insan nefsinin, kıskançlık ve cimrilik gibi bencil duygulara hazır (elverişli) bir şekilde yaratıldığını söyler. (Nisa, 4/137; İsra, 17/100.) Ancak bu hâlden kurtulmak da bizim için mümkün kılınmıştır. İç dünyamızda bulunan ve şeytanın bir ayartma

aracı olarak kullandığı cimrilik duygusuna karşı bizlerin “infak” yeleği ile düze çıkmamız ve kurtulmamız mümkündür. Kişi infak ile nifaktan kurtulabileceği gibi nefsinin cimriliğine karşı başarıyı elde edebilecektir. Kuşkusuz bu da bizim sınav dünyasında vahye tabi olmamızla, maddi şeylere karşı benliğimizin arındırılmasıyla ve kalbimizin tasfiyesi ile gerçekleşebilir. Yüce Rabbimiz bu nedenle “O hâlde gücünüz yettiğince Allah'a isyandan kaçının. Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğinize olarak harcayın. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Teğabun, 64/16.) buyurmuştur. Yüce Rabbimiz, Hz. Peygamber'e kucak açan Medinelî ensarı överken onların kendileri muhtaç olsa da kardeşlerini öz nefislerine tercih eden kimseler olduklarını (ki buna îsâr denir) söyler. İşte bu meziyete sahip ensar için “...Kim nefsinin cimriliğinden, hırısından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.” (Haşr, 59/9.) buyurur.

İnfak kârlı bir ibadettir

Her ibadet için bizlere sonsuz rahmetinden lütufta bulunan Yüce Rabbimiz, yapılacak bir infak karşısında kişinin ihlas ve samimiyetine göre bir ih-sanda bulunacağını müjdelemektedir. Ayetlerde bu ecir ve sevabın bire karşı ona hatta yedi yüze kadar çıktığı bildirilmektedir. (En'am, 6/160; Bakara, 2/261,274.) Bir başka ayet gru-

bunda Yüce Mevlamız, rızası için verilecek her bir sadakayı kendisine verilmiş bir borç (karz-ı hasen) olarak kabul etmekte ve bunun karşılığını kat kat ödeyeceğini müjdelemektedir. (Bakara, 2/245; Hadid, 57/18.) Konu ile alakalı Bakara suresinin 245. ayeti indiğinde sahabeden Ebu Dahdah, Hz. Peygamber'e gelmiş ve “Ya Resulullah! Allah bizden borç mu istiyor?” diye sormuş, Peygamber Efendimiz de, “Evet, ya Ebu Dahdah, Allah borç istiyor.” deyince Ebu Dahdah Hz. Peygamber'e elini uzatmasını istemiş ve Resulullah'ın elinden tutarak, “Ben bağımlı Allah'a borç (karz-ı hasen) olarak veriyorum!” diyebilmiştir. (Taberî, Câmiu'l-Beyân, V.283.)

Benzer şekilde Tevbe suresinin 111. ayeti ve bu ayete karşı sahabenin gösterdiği tepki çok manidardır. İlgili ayette Kur'an, “Şüphesiz Allah, müminlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır.” (Tevbe, 9/111.) buyurur. Bu ayetin sebep-i nüzulü konusunda bir olay anlatılır. İkinci Akabe Biatı'nda ensardan yetmiş kişi Hz. Peygamber'e iman edip kendisine biat etmek üzere Akabe mevkiinde buluşmuşlardır. Ensarın sözcüsü olan Abdullah bin Revâha (r.a.), Nebi'ye (s.a.s.): “Kendin için ve Rabbin için bizden ne istiyorsun?” diye sormuştur. Hz. Peygamber de buna cevaben, “Allah'a ibadet etmenizi ve hiçbir şeyi O'na şirk koşma-

manızı, kendinizi ve malınızı nasıl koruyorsanız beni de öyle korumanızı istiyorum.” buyurmuşlardır. Abdullah, “Bunu yaparsak karşılığında ne vardır?” diye sorduğunda Resulullah (s.a.s.) “cennet” demiştir. Abdullah “O zaman bu ne güzel alışveriş. Biz bu sözleşmeyi ne bozarız ne de bozulmasına müsaade ederiz.” diye karşılık vermişlerdir. (Taberî, Câmiu'l-Beyân, XIV.499-501) Bu haberde dikkat çeken husus, malın ve canın Allah'ın rızası yolunda kullanılmasının karşılığının “Cennet” olmasıdır. Ayette açıkça ifade edildiği üzere, kulunun canına ve malına karşılık Yüce Yaradan, “cennet”i ona bedel olarak vermektedir.

Burada infakin hazzını tatmış Sevgili Peygamber'imizin kendisine hediye gelen balı bile kaşık kaşık sahabeye dağıtmış olması (İbni Mâce, Tıb, 7.), gece olmasına rağmen elinde bir miktar nakit parayı infak edememenin rahatsızlığı ile uykusunun kaçması (Ahmed, VI, 293.), kesilen koyun dağıtıldıktan sonra geriye ne kadar kaldığını sorduğunda “Sadece ön kolu kaldı Ya Resulallah.” cevabını aldığında eşi Hz. Aişe'ye, “Desene, ön kolu hariç gerisi bizim oldu.” (Tirmizi, Sıfatu'l-Kiyame, 35.) demesi ne büyük bir idrak hâlidir.

Yüce Rabbimizden niyazımız, hayatını tüm benliği ile kendisine adanmış bir duygu ve iman bilincini bizlere nasip eylesin. Amin. ■